

stukken of in concrete gevallen moeten doen, zoals liefde en gerechtigheid dat evenmin zeggen. Daarom kan het overal en nergens bijgehaald worden — als het moet zelfs louter voor vlagvertoon of als vlag die de lading dekt — precies zoals dat met liefde en gerechtigheid het geval is. Met een beroep op „*eerbied voor het leven*” wordt geen ethisch probleem opgelost. Maar het principe is ook niet bedoeld om ethische problemen op te lossen. Het geeft veeleer de gezindheid aan die gevraagd wordt van alle mensen die zich met dood en leven bezighouden. Zonder nadere invulling is „*eerbied voor het leven*” een algemeen ideaal, waarop niemand wat tegen zal hebben, maar waarmee ook niemand ver komt. Om de invulling van dat algemene ideaal gaat het in de wetsvoorstellen inzake abortus, niet om dat ideaal zelf.

Drie vragen

Het tweede bezwaar tegen de oproep gaat tegen wat ik nu maar het „*consistentie argument*” noem: alleen wie consistent handelt (stemt) is geloofwaardig. Onder consistent versta ik daarbij: wie in geval A van eerbied voor het leven uitgaat, moet dat ook in geval B doen, en omgekeerd; wie in geval B zich op eerbied voor het leven beroept, moet dat ook in geval A doen.

Ook de oproep om geloofwaardig te blijven door consistent te handelen berust op een uitermate aanvechtbare, zo niet onmogelijke redenering. De oproep betreft twee problemen op elkaar die zo van elkaar verschillen dat ze geen consistent gedrag toelaten, laat staan dat we erom zouden kunnen vragen.

Laat ik de verschillen naar voren mogen halen door de drie meest vanzelfsprekende vragen op te sommen die bij elke handeling gesteld kunnen worden: wie doet iets; wat doet hij; waarom doet hij het. In het geval van abortus is de handelende persoon een arts. Wat hij doet is beginnend of potentieel menselijk leven wegnemen bij een zwangere vrouw en waarom hij dat

De Kamerleden Geurtsen, Lamberts, Veder-Smit, Roethof, Van Leeuwen en Gardiniers tijdens het abortusdebat

doet, is omdat hij met de motieven van de betrokken vrouw om de zwanerschap te weigeren, instemt.

Wat moeten we op deze drie vragen antwoorden bij de bewapening, veiligheid en milieu? Wie hier de handelende persoon is, is alvast onduidelijk. Een minister? Het kabinet? De kiezer of een groep kiezers in de vorm van een politieke partij? Het is duidelijk dat mensen verantwoordelijk zijn, ook als het om problemen van bewapening, veiligheid en milieu gaat, maar de verantwoordelijkheid bestaat niet in het al dan niet een wapen kopen en is dan ook, wat hij verder ook wezen moge, niet te vergelijken met het al dan niet uitvoeren van een abortus provocatus.

De tweede vraag heeft zijn antwoord voor een deel al gekregen. Wat gedaan wordt door de verantwoordelijk handelende persoon is niet een wapen kopen — ik beperk mij maar tot de bewapening — maar bij voorbeeld een stem uitbrengen op een bepaalde partij, belasting betalen of ook: een pro-

testmars tegen bewapening of tegen bepaalde wapenen houden enz. Maar waarin de handeling ook mag bestaan, hij is van totaal andere aard dan het doden van potentieel menselijk leven, hoezeer bewapening ook een bedreiging van menselijk leven insluit.

Ook het antwoord op de derde vraag laat zien dat we met iets totaal anders bezig zijn dan met abortus als we onze verantwoordelijkheid voor de bewapening ter sprake brengen. Waarom de meeste Nederlanders hun belasting betalen voor bewapening, op een politieke partij stemmen die de bewapening althans niet wil afschaffen enz. is omdat ze minstens van oordeel zijn dat hun land het recht heeft een leger erop na te houden dat in staat is een vijand tegen te houden, desnoods door hem te doden. Juist omdat het laatste — het doden — er althans potentieel aan te pas komt, zullen de opstellers van de oproep de bewapening in hun oproep hebben betrokken. Maar het is niet minder duidelijk dat de reden waarom leven